

4. OBYVATELSTVO

Údaje o počtu a složení obyvatelstva se získávají ze sčítání lidu (zhruba v desetiletých intervalech) a z navazujících údajů o pohybu obyvatelstva a jejich bilancí. Tyto údaje vyplývají ze zpracování statistických hlášení o sňatcích, rozvodech, narozeních a úmrtích, poskytovaných matrikami a okresními soudy. Rozdíly ve středním stavu obyvatelstva mezi roky 1980–1981, 1990–1991 a 2000–2001 vyplývají z rozdílu mezi sčítáními lidu a běžnými bilancemi. Údaje o potratech poskytuje ČSÚ Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR). Zdrojem dat o stěhování je Informační systém evidence obyvatel Ministerstva vnitra ČR.

Poznámky k tabulkám

Veškeré údaje se týkají všech obyvatel, kteří mají v České republice trvalé bydliště, a to bez ohledu na státní občanství. V návaznosti na Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 údaje zahrnují také cizince s vízy nad 90 dnů a cizince s přiznaným azylem a od 1. 5. 2004 se údaje týkají i občanů zemí EU s přechodným pobytem na území ČR a občanů třetích zemí s dlouhodobým pobytem. Údaje zohledňují rovněž události (sňatky, narození a úmrtí) občanů s trvalým pobytem na území České republiky, které nastaly v cizině.

Tab. 4-1. Pohyb obyvatelstva

Střední stav obyvatel je definován jako stav k 1. 7. daného roku.

Přirozený přírůstek/úbytek je rozdíl mezi počtem živě narozených dětí a celkovým počtem zemřelých osob.

Novorozenecká úmrtnost je počet dětí zemřelých před dosažením věku 28 dnů na 1 000 živě narozených dětí.

Kojenecká úmrtnost je počet dětí zemřelých před dosažením věku 1 roku na 1 000 živě narozených dětí.

Mrtvorozenost je počet mrtvě narozených dětí na 1 000 všech narozených.

Tab. 4-10. a 4-12. Narození

Narozením živého dítěte se rozumí jeho úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže dítě projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost:

a) 500 g a vyšší nebo

b) nižší než 500 g, přežije-li 24 hodin po porodu.

Známkami života se rozumějí dech nebo akce srdeční nebo pulsace pupečníku nebo aktivní pohyb svalstva, i když pupečník nebyl přerušen nebo placenta nebyla porozena.

Narozením mrtvého dítěte se rozumí úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže plod neprojevuje ani jednu ze známek života a má porodní hmotnost 1 000 g a vyšší.

Tab. 4-11. Reprodukční míry podle věku ženy

Míra plodnosti podle věku je počet živě narozených dětí ženám v určité věkové skupině na 1 000 žen v dané věkové skupině.

Úhrnná plodnost (součet měř plodnosti podle věku) je průměrný počet živě narozených dětí, které by se narodily jedné ženě za předpokladu, že by míry plodnosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Hrubá míra reprodukce je průměrný počet živě narozených děvčat, které by se narodily jedné ženě za předpokladu, že by míry plodnosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Čistá míra reprodukce je průměrný počet živě narozených děvčat, které by se narodily jedné ženě a dožily se věku své matky v době porodu za předpokladu, že by míry plodnosti a úmrtnosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Míra potratovosti podle věku je počet potratů žen v určité věkové skupině na 1 000 žen v dané věkové skupině.

Úhrnná potratovost (součet měr potratovosti podle věku) je průměrný počet potratů, které by připadly na jednu ženu za předpokladu, že by míry potratovosti podle věku, zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce, zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Míra ukončených těhotenství podle věku je počet ukončených těhotenství žen (součet živě i mrtvě narozených a všech potratů) v určité věkové skupině na 1 000 žen v dané věkové skupině.

Úhrnná míra ukončených těhotenství (součet měr ukončených těhotenství podle věku) je průměrný počet ukončených těhotenství, které by připadly na jednu ženu za předpokladu, že by míry ukončených těhotenství podle věku zaznamenané ve sledovaném kalendářním roce zůstaly během jejího reprodukčního věku (15–49 let) neměnné.

Tab. 4-13. Potraty

Tabulky za potraty jsou zpracovány ze souboru individuálních dat, který ČSÚ přebírá od ÚZIS ČR. **Potratem** se rozumí ukončení těhotenství ženy, při němž:

- a) plod neprojevuje ani jednu ze známek života a jeho porodní hmotnost je nižší než 1 000 g a pokud ji nelze zjistit, jestliže těhotenství je kratší než 28 týdnů;
- b) plod projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost nižší než 500 g, ale nepřezije 24 hodin po porodu;
- c) z dělohy ženy bylo vyňato plodové vejce bez plodu, anebo těhotenská sliznice.

Potratem se rozumí též ukončení mimoděložního těhotenství anebo umělé přerušení těhotenství (UPT) provedené podle zvláštních předpisů. V roce 1987 byla mimoděložní těhotenství zahrnuta do ostatních potratů, v letech 1988–1991 do UPT, od roku 1992 do potratů celkem. Na rozdíl od tabulek publikovaných ÚZIS ČR jsou do výsledků zahrnuty potraty všech žen s trvalým pobytem v České republice, tj. včetně cizinek.

Tab. 4-15. Zemřelí podle příčin smrti

S účinností od 1. 1. 1994 byla v České republice zavedena Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů ve znění 10. decenální revize (dále jen „Klasifikace MKN-10“). Garantem MKN-10 je ÚZIS ČR.

Tab. 4-17. Naděje dožití

Naděje dožití (e_x), též **střední délka života**, udává počet let, které má naději ještě prožít osoba právě x -letá při zachování řádu úmrtnosti sledovaného období. Jedná se o syntetický ukazatel, který odráží úmrtnostní poměry daného roku ve všech věkových skupinách.

Tab. 4-18. Vnitřní stěhování podle typu stěhování

Za **vnitřní stěhování** je považována změna obce trvalého pobytu uvnitř území České republiky.

Do roku 2004 bylo do případů stěhování z obce do obce zahrnuto i stěhování uvnitř Prahy (do roku 1991 stěhování mezi 10 městskými obvody a od roku 1992 stěhování mezi urbanistickými obvody), i když se jednalo o stěhování uvnitř obce. Od roku 2005 je z vnitřního stěhování vyloučeno stěhování v Praze.

Od roku 2000 je republika rozdělena do 14 nových krajských celků. Od 1. 1. 2005 byly do vnitřního stěhování promítnuty územní změny. Jedná se o přesun 28 obcí mezi kraji i okresy.

Od 1. 1. 2007 byl do vnitřního stěhování promítnut přesun 119 obcí mezi okresy uvnitř krajů.

Tab. 4-19. Zahraniční stěhování podle státního občanství

Zahraničním stěhováním se rozumí změna země trvalého pobytu (u cizinců i ostatních typů pobytu překračujících délku 90 dnů).

Tab. 4-20. a 4-21. Cizinci v České republice

Za cizince se podle zákona považuje osoba, která nemá české státní občanství. Vstup, pobyt a vycestování z území České republiky je v kompetenci Policie ČR, Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR. Cizinec smí na území České republiky pobývat přechodně nebo trvale. V tabulkách jsou zahrnuty tyto kategorie cizinců:

- občané zemí EU, Norska, Švýcarska, Islandu, Lichtenštejnska a jejich rodinní příslušníci s povolením přechodného nebo trvalého pobytu;
- občané třetích zemí pobývající v České republice na základě víz nad 90 dní;
- občané třetích zemí s povolením k dlouhodobému nebo trvalému pobytu;
- cizinci s platným azylem;
- cizinci pobývající v České republice v rámci dočasné ochrany.

Poznámky ke grafům

Prvosňatečnost žen vyjadřuje podíl osob, které by jako svobodné uzavřely sňatek ve věku do 50 let, za předpokladu, že by pravděpodobnosti uzavření sňatku podle věku ženy zůstaly neměnné.

Úhrnná rozvodovost vyjadřuje podíl manželství, která by zanikla rozvodem, za předpokladu, že by míry rozvodovosti podle délky trvání manželství zůstaly neměnné.

Předmanželské koncepce – podíl prvních dětí narozených v manželství do osmi měsíců od sňatku ze všech prvních dětí narozených v manželství.

Údaje v tabulkách jsou plně srovnatelné s údaji publikovanými ve statistických ročenkách předchozích let.

* * *

Podrobnější informace o počtu, složení a demografickém pohybu obyvatelstva lze získat v dalších publikacích vydávaných podle Edičního plánu ČSÚ na rok 2009, v tematické skupině 4 – OBYVATELSTVO, VOLBY, podskupině 40 – Demografie:

- 4007-09 „Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2008“ – září 2009
- 4019-09 „Demografická ročenka České republiky 2008“ – říjen 2009

Dále v tematické skupině 1 – SOUBORNÉ INFORMACE, podskupinách 11 – Analýzy, 13 – Informace o regionech, městech a obcích a 14 – Souborné publikace:

- 1118-09 „Život cizinců v ČR“ – prosinec 2009
- 1301-09 „Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2009“ – květen 2009
- 1302-09 „Malý lexikon obcí ČR 2009“ – prosinec 2009
- 1413-09 „Zaostřeno na ženy a muže“ – listopad 2009
- 1414-09 „Cizinci v ČR 2009“ – říjen 2009

Další údaje jsou zveřejňovány na internetových stránkách Českého statistického úřadu:

- http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_lide
- <http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/home>

nebo na internetových stránkách Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR:

- http://www.uzis.cz/news.php?mnu_id=1100